
Zorgpad Inkomen & Schulden

VSV Rijn & Bollen

Status:	definitief
Versie:	1
Laatst aangepast:	januari 2025

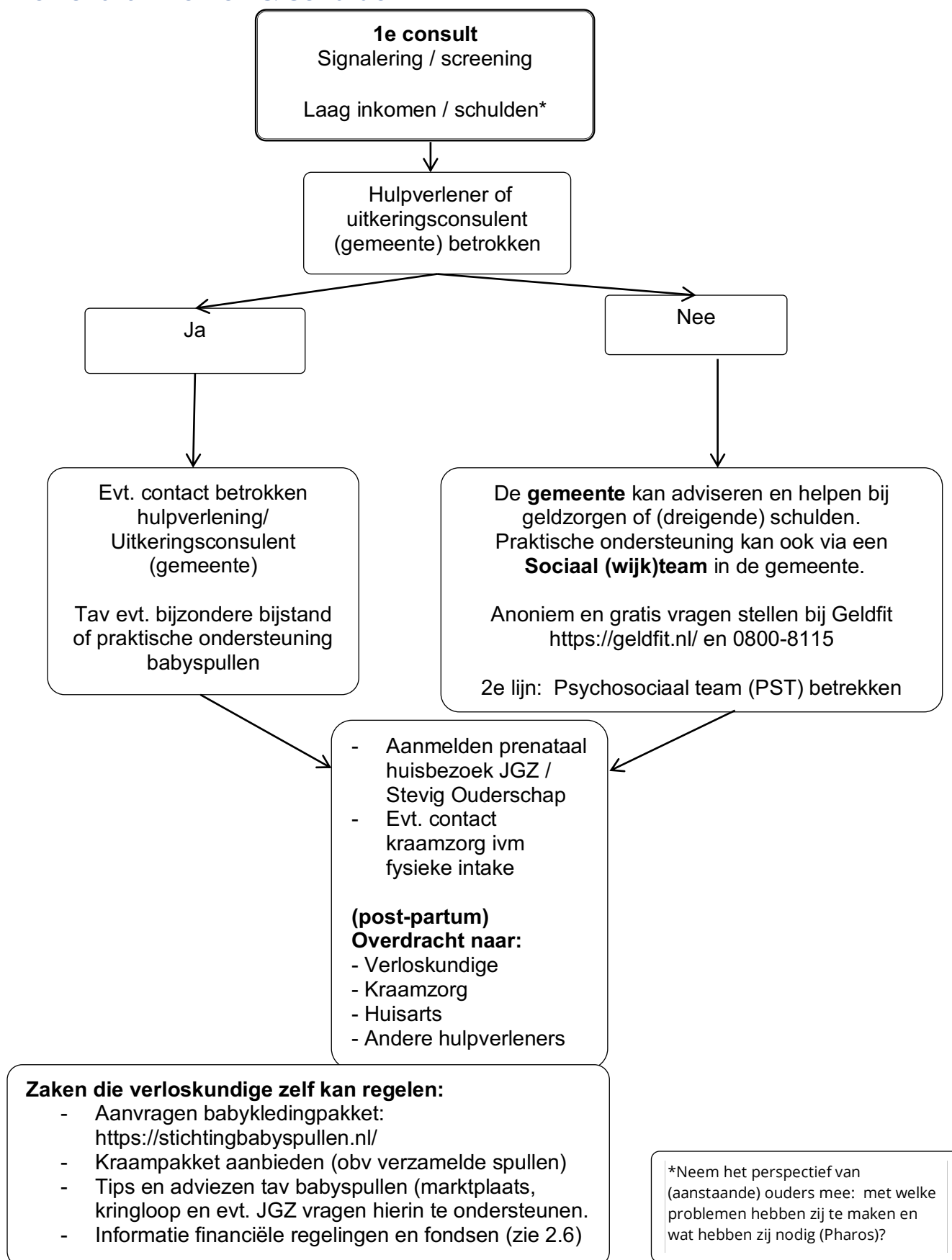
Disclaimer:

- Dit zorgpad is met de grootst mogelijke zorg opgesteld op basis van de geldende professionele richtlijnen en zorgstandaarden en aangepast aan de regionale situatie in Leiderdorp en Leiden e.o.
- Dit zorgpad kan en mag gebruikt worden door: alle leden van VSV Rijn & Bollen en alle partners in de keten.
- Dit zorgpad is opgesteld als handvat voor zorgprofessionals. Patiënten en zorgorganisaties kunnen op geen enkele wijze rechten ontleen aan de inhoud hiervan.

Inhoud

Disclaimer:	2
Flowchart Inkomen & schulden	4
1. Inleiding	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Probleemstelling	5
1.3. Doel	5
1.4. Doelgroep	6
1.5. Betrokken disciplines	6
2. Zorgpad	7
2.1. Screening en vroegsignalering.....	7
2.2. Risicogroepen	7
2.3. Ondersteuning en begeleiding	8
2.4. Integrale samenwerking	8
2.5. Sociale steun en netwerk.....	9
2.6. Financiële regelingen en fondsen	10
2.7. Praktische ondersteuning.....	11
3. Bronnen:	12
4. Bijlage 1: Sociale kaart	13

Flowchart Inkomen & schulden



1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Eén op de dertien kinderen in Nederland groeit op in armoede. In 2019 betrof dit ruim 251 duizend thuiswonende minderjarigen. Hoewel het met veel van deze kinderen goed gaat, kan armoede ook veel stress met zich meebrengen. Geboren worden en opgroeien in armoede kan een negatieve invloed hebben op de gezondheid en ontwikkeling van kinderen en kan samenhangen met overgewicht, hechtings- en opvoedproblematiek. Bij deze kinderen en jongeren staat het recht op een toereikende levensstandaard, goede ontwikkeling, huisvesting en gezondheid onder druk (ncj).

Mensen met geldzorgen zijn vaker minder gezond en hebben meer lichamelijke en mentale gezondheidsklachten dan mensen zonder geldzorgen. Het risico op chronische ziekten en psychische aandoeningen neemt toe wanneer het inkomen lager is. Armoede en schulden beïnvloeden het dagelijks leven en de leefomstandigheden op een negatieve manier, wat ook een negatief effect heeft op de gezondheid.

Uit [onderzoek](#) in opdracht van het ministerie van VWS onder eerstelijns verloskundigen, jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen blijkt dat het signaleren van niet-medische risicofactoren van kwetsbaarheid bij gezinnen beter kan.

Wanneer spreken we van armoede? Volgens de Europese commissie zijn mensen arm wanneer 'de materiële, culturele en sociale middelen onvoldoende zijn om op een manier te leven die als minimaal aanvaardbaar wordt gezien in de samenleving waarin men leeft'. Als grens van wat in Nederland financieel minimaal aanvaardbaar is, hanteert het SCP het 'niet veel, maar toereikend' besteedbaar inkomen.(SCP, 2019).

1.2. Probleemstelling

Armoede kan veel stress met zich meebrengen. Bij ongeboren en jonge kinderen kan armoede bijdragen aan ongezonde en chronische Early Life Stress. Dit kan een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van hun brein en lichaam en op latere leeftijd leiden tot burn-out, eetstoornissen, depressie en verslaving. Bij (aanstaande) ouders kan de stress als gevolg van geld- en andere zorgen eveneens leiden tot het niet goed functioneren van hun executieve functies (en/of tot een postpartum depressie), waardoor hun doen- en denkvermogen onder druk staat. Ouders leven dan soms meer met de dag, en zijn minder goed in staat beslissingen te nemen die gericht zijn op de lange termijn.

1.3. Doel

Dit zorgpad draagt bij aan het optimaliseren van de ketenzorg rondom zwangerschap en armoede en biedt handvatten voor professionals ten aanzien van preventie en begeleiding gedurende de zwangerschap tot 6 weken post partum.

De focus ligt hierbij op preventie en vroegtijdig signaleren en op het versterken van hechting, ouderschap, weerbaarheid en gezondheid.

1.4. Doelgroep

Een zwangere die problemen en stress ervaart vanuit gebrek aan financiële middelen: laag inkomen en schulden.

1.5. Betrokken disciplines

Gynaecologen, eerstelijns verloskundigen, tweedelijns verloskundigen, maatschappelijk werk, kraamzorg, huisarts, jeugdgezondheidszorg en sociale teams.

2. Zorgpad

2.1. Screening en vroegsignalering

Vroegsignalering van armoede past bij de preventieve taken van de geboortezorg en de jeugdgezondheidszorg (ncj, 2021).

Professionals in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg hebben elke dag de kans om iets voor kinderen, jongeren en (aanstaande) ouders in armoede te betekenen. Zij hebben een preventieve taak in het bijdragen aan een veilige zwangerschap en geboorte en het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen en jongeren. Omdat deze professionals een belangrijke schakel zijn in het signaleren van armoede, is het relevant dat zij in staat zijn deze complexe problematiek te herkennen en daar handelingsbekwaam mee om te gaan. (NCJ). Neem het perspectief van (aanstaande) ouders mee: met welke problemen ervaren zij en wat hebben zij nodig (Pharos).

Voeg eventueel aan de standaard screeningsinstrumenten een of meerdere specifieke vragen toe over financiële problemen. Zorg dat deze laagdrempelig zijn. Registreer de signalen en deel ze tijdig met andere partners in de keten.

Armoede is vaak een gevolg van meerdere (complexe) factoren. Het is daarom goed om na te gaan welke (andere) problemen zich mogelijk afspelen in het leven van de (aanstaande) ouders.

Leg ook uit aan (aanstaande) ouders waarom gevraagd wordt naar onderwerpen zoals inkomen, geldproblemen of opleidingsniveau. Als ouders dat begrijpen, is de kans groot dat ze het minder vervelend vinden dat ernaar gevraagd wordt. Het is ook belangrijk om ouders te laten weten wat er met hun antwoorden wordt gedaan.

Registreer als verloskundige signalen en werk samen met de jeugdverpleegkundige die daardoor beter voorbereid op (prenataal) huisbezoek kan gaan en kan ondersteunen.

2.2. Risicogroepen

Armoede kan iedereen overkomen, ook gezinnen bij wie je het op het eerste gezicht niet verwacht. In absolute aantallen komt armoede het meest voor bij kinderen en jongeren met ouders die weinig uren werken en/of een flexcontract hebben, of structureel te weinig verdienen in sectoren als schoonmaak, horeca en retail. Verborgene armoede komt vooral voor bij zelfstandig ondernemers. Armoede komt daarnaast relatief vaker voor bij kinderen van alleenstaande ouders of die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, omdat dat niet hun moedertaal is (bijvoorbeeld bij vluchtelingen) of omdat zij laaggeletterd zijn. Voor mensen met een licht verstandelijke beperking kan het lastig zijn om financieel zelfredzaam te zijn, brieven te begrijpen, formulieren in te vullen en informatie te vinden. Bij jongeren is de 18e verjaardag en het moment dat zij uit huis gaan kwetsbaar, omdat zij vanaf dat moment zelf financieel verantwoordelijk zijn. Geldzorgen kunnen er bovendien ook zijn in gezinnen onder de lage inkomensgrens van 130% van het sociale minimum. Naast gezinnen waar armoede van de ene generatie op de andere wordt overgedragen, zijn er ook gezinnen die als gevolg van omstandigheden (ziekte, werkloosheid, faillissement, echtscheiding, toeslagenaffaire of pandemie) geldzorgen hebben. De vaste lasten van deze gezinnen passen hierdoor niet meer bij hun opeens gedaalde inkomen en het is niet altijd mogelijk deze lasten aan te passen (NCJ).

2.3. Ondersteuning en begeleiding

Ga na welke (informele) ondersteuning er in de gemeente is voor (aanstaande) ouders om het gebied van armoede en schulden. Per gemeente is het aanbod verschillend. De gemeente (sociaal loket), CJG of Sociaal(wijk)team kan hierin adviserend zijn.

In bijlage 1 is een overzicht van lokale instanties, regelingen en fondsen te vinden. Per gemeente kan dit verschillen en veranderen; neem contact op met de gemeente of sociaal (wijk)team voor actuele verwijsopties.

Leid (aanstaande) ouders eventueel persoonlijk toe naar de professionals waarnaar wordt doorverwezen. Zorg waar nodig voor een warme overdracht.

Maak gebruik van de mogelijkheden die er zijn bij verschillende partners om vooral (aanstaande) ouders en kinderen in kwetsbare situaties vaker te zien. Zoals het *prenataal huisbezoek*, het *huisbezoek van de kraamzorg en/of extra consulten bij de verloskundige, jeugd- of huisarts*, het *wijkteam* en vanuit *informele ondersteuning* (zoals Thuisadministratie van Humanitas, een schuldhulpmaatje of rond opvoeden zoals Home-start).

Prenataal huisbezoek / Stevig ouderschap

Een zwangere kan door verloskundige worden aangemeld voor een prenataal huisbezoek. In zo'n huisbezoek brengt een jeugdverpleegkundige in de zwangerschap een bezoek en brengt samen de zorgbehoeften van de aanstaande ouder in kaart. Ook kan een ondersteuningsplan gemaakt worden. Dit plan kan gericht zijn op ondersteuning en advies door de jeugdgezondheidszorg of doorverwijzing naar andere hulpverlening.

De verloskundige kan de aanstaande ouder aanmelden voor zo'n huisbezoek. Alle informatie vind je op de [website van het CJG](#).

Indien er hulpvragen op meerdere vlakken zijn en/of er extra ondersteuning is gewenst, kan zwangere ook aangemeld worden voor Stevig Ouderschap prenataal:

<https://so.stevigouderschap.nl/aanmelden>

Zwangeren met een medische indicatie kunnen door de gynaecoloog/verloskundige verwezen worden naar het PST (Psychosociaalteam) voor ondersteuning en opstarten van hulpverlening in woonplaats van zwangere.

2.4. Integrale samenwerking

Vanwege de complexiteit van de armoedeproblematiek is het belangrijk multidisciplinair en lijnoverstijgend samen te werken met professionals binnen de geboorte- en jeugdgezondheidszorg, en om oog te hebben voor alle leefgebieden (bijvoorbeeld ook de huisvesting).

Algemene uitgangspunten bij integrale samenwerking zijn:

- Zet het (ongeboren) kind, de jongere en de (aanstaande) ouder en wat zij nodig hebben voor hun gezondheid en ontwikkelingskansen centraal.
- Investeer in preventie en vroegtijdige inzet van hulp.
- Wees alert rond transitiemomenten. Bijvoorbeeld de overdracht van verloskundige naar kraamzorg en naar de JGZ (zie het prenataal huisbezoek).

- Zorg dat één professional een regisserende rol heeft en aanspreekpunt is voor zowel het gezin als voor de betrokken professionals (één gezin, één plan en één regisseur).
- Zoek de balans tussen het niet beschadigen van de vertrouwensband met gezinnen en het delen van informatie met andere instanties om de juiste ondersteuning te bieden. Vraag ouders of je contact mag opnemen of gegevens mag delen en leg uit waarom je dat wilt doen (zie ook de zorgvuldigheidseisen van de geldende beroepscode). (NCJ, 2021)

2.5. Sociale steun en netwerk

Schaamte speelt vaak een grote rol in het leven van mensen met financiële problemen. Dit kan op meerdere manieren negatieve effecten hebben:

- het kan andere negatieve gevoelens, zoals machteloosheid en een negatief zelfbeeld veroorzaken;
- het kan ervoor zorgen dat mensen geen hulp durven of willen vragen;
- het gaat vaak samen met minder sociale contacten en meer eenzaamheid.

Versterken sociale netwerken en steun

Schaamte kan uiteindelijk leiden tot terugtrekkingsgedrag, vooral bij langdurige armoede. Dit kan leiden tot een minder groot netwerk. Terwijl het voor gezinnen in armoede van belang is een goed sociaal netwerk met steun te hebben om de financiële of emotionele druk op het gezin te verzachten. (Aanstaande) ouders halen hun informatie en steun vooral uit hun directe omgeving en netwerk. Naast tijdige signalering en het bespreken van problemen, is het versterken van de sociale netwerken en de eigen kracht van ouders en gezinnen van belang in een Kansrijke Start aanpak. Daarvoor zijn de mensen in de buurt van (aanstaande) ouders en informele ondersteuning met (opgeleide)vrijwilligers essentieel.

Mogelijkheden om (aanstaande) ouders te stimuleren in het opbouwen van nieuwe sociale contacten en sociaal netwerk:

- Breng samen met (aanstaande) ouders met behulp van de netwerkkaart kansrijke start in beeld wie zij om zich heen hebben staan en op wie zij een beroep kunnen doen:

Netwerkkaart Kansrijke Start

- Bied *Centering Zwangerschap* aan: groepscontroles waar aanstaande (jonge) moeders gezondheidvaardigheden leren, ervaringen uitwisselen en elkaar steunen. Of, help ouders zoeken naar andere betaalbare zwangerschapscursussen in de buurt.
- Help ouders die al kinderen hebben met het zoeken naar een gratis plek voor hun kind bij een peuterspeelzaal, de kinderopvang of bij buitenschoolse activiteiten (via JGZ of gemeente).
- Initieer WhatsApp-, Facebook- of Instagram-groepen waar ouders vragen, zorgen en plezier en spulletjes met elkaar kunnen delen. Richt je, voor meer herkenning, op specifieke doelgroepen als aanstaande moeders, tienermoeders, moeders met al wat meer ervaring en (aanstaande) vaders.
- Stimuleer (alleenstaande) ouders om deel te nemen aan activiteiten in de buurt waarbij zij hun netwerk kunnen vergroten en hun opvoedervaringen kunnen bespreken. Bijvoorbeeld het [mamacafé](#) of andere activiteiten die vanuit het CJG speciaal voor aanstaande ouders wordt aangeboden: <https://www.cjgleiden.nl/pagina/zwanger/565936>
- Ontlast (aanstaande) ouders door hen in contact te brengen met bijvoorbeeld: <https://www.buurtgezinnen.nl/> of [homestart](#).

Home-Start is voor het delen van opvoedervaringen, vriendschappelijk contact, lichte opvoedingsondersteuning en praktische opvoedhulp

2.6. Financiële regelingen en fondsen

Breng zwangere op de hoogte ten aanzien van financiële toeslagen: Kindgebonden budget, Kinderopvangtoeslag, Inkomensafhankelijke combinatiekorting (www.belastingdienst.nl) en kinderbijslag (<https://www.svb.nl/nl/kinderbijslag/>).

Ga na welke (informele) ondersteuning er in de gemeente is voor (aanstaande) ouders om het gebied van armoede en schulden. Per gemeente is het aanbod verschillend. De gemeente (sociaal loket), JGZ of Sociaal(wijk)team kan hierin adviserend zijn.

Er zijn meerdere landelijke fondsen die voorzieningen voor kinderen financieel mogelijk maken en acute noden in het gezin opvangen. In de [handreiking Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid](#) staat in de bijlage (pagina 69) een.

Bij de meesten kunnen professionals voorzieningen aanvragen of samenwerken met deze fondsen, zoals Jeugdfonds Sport & Cultuur, Stichting Jarige Job, Stichting Babyspullen* en een Stichting Urgente Noden (SUN) bureau.

VoorzieningenWijzer

Wijs (aanstaande) ouders op de VoorzieningenWijzer (besparen kosten) en de site BerekenUwRecht (tegemoetkomingen) om na te gaan welke financiële steun mogelijk is: <https://berekenuwrecht.nibud.nl/introductie>

Bijzondere bijstand noodzakelijke kosten

Bijzondere bijstand is bedoeld voor noodzakelijke kosten die niet door andere regelingen vergoed worden. Afhankelijk van de gemeente kunnen hier de kosten voor babyspullen, eigen bijdrage voor een ziekenhuisbevalling of de kraamzorg onder vallen. Of een zwangere hiervoor in aanmerking komt, hangt af van het inkomen en vermogen.

Aanvragen van bijzondere bijstand kan bij de gemeente. Meer informatie over bijzondere bijstand en aanvragen hiervan is op de website van gemeente (woonplaats zwangere) te vinden.

2.7. Praktische ondersteuning

Babykleding en -spullen

Voor (baby/positie)kleding of babyspullen kunnen aanstaande ouders ook verwezen worden naar kringloopwinkels of naar de lokale kledingbank:

Leiden: <https://www.incluzioleiden.nl/nieuws/betaalbare-tweede-hands-baby-en-kinderkleding-in-het-gebouw/>

Alphen aan den Rijn: <https://www.kledingbank-groenehart.nl/>

Teylingen: <http://www.kledingbankteylingen.nl/>

Leiderdorp: <https://www.incluzioleiderdorp.nl/ruilwinkel/>

*Stichting Babyspullen hanteert per 1 juli 2023 nieuwe voorwaarden om een kledingpakket aan te vragen. O.a. moet er sprake zijn van een **samenwerking met de gemeente** in de woonplaats van de ontvanger. Via [deze knop](#) vind je het overzicht van de gemeenten waarmee Stichting Babyspullen een samenwerking heeft.

Kraampakket

Het kraampakket wordt *niet* vergoed vanuit de basisverzekering. Het is vaak wel opgenomen in de aanvullende pakketten van de verzekeraars, zeker als je een pakket kiest waarin meer zorg is opgenomen rondom zwangerschap. Burgers met een laag inkomen zijn vaak niet aanvullend verzekerd en dienen het kraampakket op eigen kosten aan te schaffen. Er is op dit moment geen organisatie die deze kraampakketten aanbiedt.

Een verloskundigenpraktijk kan op basis van ingezamelde spullen van reeds bevallen cliënten, mogelijk kraampakketten samenstellen die aan deze groep kan worden uitgereikt.

3. Bronnen:

Handreiking Omgaan met armoede in de jeugdgezondheid (oktober 2021):

<https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/15d3df3a-22c6-4251-bed6-57a1af266d31.pdf>

Omgaan met kinderarmoede in het sociaal domein, handreiking voor professionals (juni 2021): https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/2022/03/Handreiking_omgaan_met_kinderarmoede_sociaal_domein_juni2021.pdf

Wat is armoede? SCP (2019): <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2019/wat-is-armoede/>

<https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/publicaties/2011/05/13/tno-checklist-vroegsignalering-in-de-kraamtijd>

<https://www.pharos.nl/infosheets/kansrijke-start-armoede-schulden/>

<https://www.pharos.nl/kennisbank/samenhang-armoede-schulden-en-gezondheid/>

Actuele en relevante websites:

www.dekinderombudsman.nl/themas/armoede

www.divosa.nl/onderwerpen/armoede-en-sociale-uitsluiting

www.kansrijkestartnl.nl/

www.kennisnetgeboortezorg.nl/kansrijke-start-2/

www.movisie.nl/armoede-schulden

www.ncj.nl/themadossiers/aanpak-armoede/

www.ncj.nl/themadossiers/earlylifestress/

www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Armoede

www.pharos.nl/infosheets/kansrijke-start-armoede

www.verwey-jonker.nl/themas/armoede

4. Bijlage 1: Sociale kaart

Sociaal wijkteam Leiden

Het Sociaal wijkteam Leiden is er voor iedereen met vragen of zorgen. U kunt bij ons terecht met vragen of problemen over uw relatie en gezin, over wonen, werken en geldzaken of verlies en rouw. Ook kunnen wij helpen bij ruzie en geweld, met psychische gezondheid of met zelfstandig leven. www.sociaalwijkteamleiden.nl

Telefoon:

Stevenshof:	071 516 4909
Merenwijk:	071 516 4910
Roodenburg:	071 516 4905
Binnenstad:	071 516 4908
Noord en Boerhaave:	071 516 4904
Bos- en gasthuis:	071 516 7877
Mors:	071 516 4907

Sociale (wijk)teams in andere gemeenten:

Alphen aan den Rijn: www.tomindebuurt.nl / <https://www.participealphen.nu/home/>

Hillegom, Lisse, Teylingen en Noordwijk: <https://www.voorieder1.nl/>

Katwijk: <https://www.katwijk.nl/zorg-en-inkomen/het-wijkteam>

Leiderdorp - Inluzio: <https://www.inluzioleiderdorp.nl/>

Voorschoten: <https://www.voorschotenvoorelkaar.nl/organisatie>

GGD Hollands Midden

Prenataal huisbezoek: [website van het CJG](#).

Stevig Ouderschap: <https://so.stevigouderschap.nl/aanmelden>

Nu niet Zwanger (kinderwens bespreken en vergoeding anti-conceptie)

Aanmelden: NNZ@GGDHM.NL

Inhoudelijk Coördinator: tel: 06-83943778

Meer info: https://verloskundigenleo.nl/wp-content/uploads/2021/04/Nu-Niet-Zwanger-Medisch-Netwerk_.pdf

Overige instanties en (informele) diensten:

Humanitas Leiden

Home Start: <https://www.home-start.nl/leiden/home>

Thuisadministratie: <https://www.humanitas.nl/afdeling/rijnland/activiteiten/thuisadministratie/>

Buurtgezinnen: <https://www.buurtgezinnen.nl/>

Schuldhulpmaatje: <https://schuldhulpmaatje.nl/>

Stichting Babyspullen: <https://stichtingbabyspullen.nl/>